

УДК 378.147

КОМУНІКАТИВНА СКЛАДОВА ЯК ОДНА З ПЕРЕДУМОВ УСПІШНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ ЗАСОБАМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Олена ЧОРНА (Черкаси)

В умовах інформатизації освітньої сфери та формування світового та західноєвропейського освітнього простору особливо цінним є сучасний досвід західноєвропейських країн у інформатизованій професійній підготовці фахівців різних галузей у ВНЗ завдяки появі і розповсюдженню нових форм навчання, а саме – дистанційного навчання. Ми багато чуємо про можливості і переваги дистанційної підготовки фахівців, проте на практиці багато навчальних закладів використовують термін «дистанційне навчання» просто як рекламний хід для приваблення потенційних абітурієнтів, а за самим терміном стоїть звичайне заочне навчання. Дійсно, для успішної реалізації дистанційного навчання (ДН) навчальним закладам України доводиться долати низку організаційних, технічних, соціально-педагогічних та навчально-методичних проблем. Зупинимось на останньому, а саме на питаннях взаємодії і комунікації в процесі дистанційної підготовки фахівців.

Метою статті є аналіз комунікативної складової як однієї з умов успішної підготовки вчителів-філологів засобами дистанційного навчання.

Зауважимо, що ефективність дистанційного навчання (крім багатьох інших чинників) залежить від організації та методичної якості використаних матеріалів, а також майстерності педагогів, що беруть участь у цьому процесі. У контексті останнього особливо актуальним постає питання *комунікації* у системі підготовки фахівців засобами ДН. Крім того, якщо йдеться про підготовку вчителя-філолога (зокрема, філолога іноземних мов) засобами ДН зокрема, варто відзначити методичні принципи дистанційного навчання іноземним мовам, окреслені О. Фроловим та О. Шкодовою [2]:

Принцип комунікативності, що забезпечує контакт з викладачем, а також роботу в малих групах. При цьому використовують різні проблемні завдання, розробки спільних проектів, зокрема, міжнародні з носіями мови.

Принцип свідомості, що передбачає опору на певну систему правил, що випереджають формування навичок та у сукупності надають користувачам уявлення про систему мови.

Принцип опори на рідну мову користувача. Цей принцип повинен знаходити висвітлення в організації ознайомлення користувача з новим мовним матеріалом при формуванні орієнтовної основи дій.

Принцип наочності, що передбачає різні види та форми наочності: мовну наочність (відбір автентичних текстів, мовних зразків, що демонструють функціональні особливості досліджуваного матеріалу тощо); зорову наочність, при використанні різноманітних мультимедійних засобів, організації відеоконференцій; слухову наочність, яка передбачає необхідність використання певних програмних засобів, а також аудіоконференцій.

Принцип доступності, що забезпечується в дистанційних курсах не тільки за рахунок відповідної розробки навчального матеріалу різних рівнів складності, а й за рахунок інтерактивного режиму роботи.

Принцип позитивного емоційного фону формує мотивацію навчання для кожного користувача, що дуже важливо при системі дистанційного навчання і що досягається, з одного боку, специфічною системою навчання, а з іншого – системою відносин між викладачем і користувачем у процесі навчання. Якщо при очній системі навчання створення атмосфери доброзичливості, взаєморозуміння та довіри відіграє величезну роль, то при дистанційному навчанні це також одна з основних умов успіху, що гарантує кожному користувачу почуття задоволення від виконаної роботи.

Як бачимо, принцип комунікативності як методичний аспект та сама комунікація в ширшому розумінні (фахівці дистанційного навчання називають це зворотнім зв'язком) відіграє чи не найголовнішу роль в системі успішної підготовки вчителів-філологів.

Взаємодію студента і викладача можна умовно поділити на два рівні – інформаційний та особистісний. На думку Н. Шамхалової та В. Гинного при дистанційній освіті особистісна взаємодія досить обмежена, адже нібито відсутні соціальні контакти, а також умови формування навичок колективної роботи у соціальному середовищі [3]. Ми не можемо погодитись із наведеною точкою зору, тому що наявність соціальних мереж, чатів та віртуальних

навчальних середовищ в цілому надають відмінні можливості для побудови соціальних спільнот і мереж для успішної особистісної взаємодії. Отже, на противагу поширеній думці про те, що недоліком дистанційного навчання є недостатній рівень особистісної комунікації [3, 98-103], наведемо розуміння ДН одним із авторів теорії незалежного дистанційного навчання М.Муром, який розглядає ДН як систему, що базується на наступних підсистемах: учень, вчитель, метод комунікації, а для того, щоб забезпечити змістовний навчальний досвід та скоротити «транзакційну дистанцію», необхідна співпраця трьох ключових аспектів ДН (спілкування/інтерактивності між студентами та викладачем, структури навчальної програми та автономії/самостійності студента) [5, 78-88]. Отже, зі зміною освітньої парадигми важелі впливу на навчальний процес зміщуються у бік студента, постійна взаємодія стає головною рисою комунікації, в наслідок чого виникає поняття «інтерактивності», що стає основою комп'ютерної комунікації в ДН, відрізняє його від інших форм навчання. Ми погоджуємось із думкою української дослідниці Г. Яценко, яка стверджує, що «комунікативність ДН являє собою властивість ДН, що заснована на визнанні комунікації у якості однієї з основних складових процесу ДН» [4, 56-58]. Ми також поділяємо точку зору М.Мура, який виділяв наступні види інтерактивності в системі ДН: взаємодія учня з контекстом (навчальним матеріалом), взаємодія учня із вчителем та взаємодія учня з учнем [5]. На сучасному етапі розвитку ДН всі вище вказані види взаємодії відбуваються при безпосередній участі інформаційно-комунікаційних технологій, від рівня інтерактивності яких залежить зближення вчителя та учня в просторовому вимірі.

Дослідження Джилі Семон (G. Salmon) показують, що практично всі дистанційні студенти проходять п'ять етапів повноцінного спілкування протягом навчання: доступ та мотивація (визначення і вирішення проблем доступу до засобів спілкування, надання необхідних інструкцій, підвищення мотивації до спілкування); соціалізація (залучення до процесу спілкування, визначення себе в соціальній групі); обмін інформацією (обмін інформацією про себе, визначення форм кооперації, рекомендації та поради тьютора, проведення цільових та корисних дискусій); конструювання знань (дискусія за тематикою навчального матеріалу, продуктивна взаємодія, встановлення взаєморозуміння, спроби організації співробітництва); розвиток (активне використання отриманої інформації та навичок для досягнення власних цілей) [6, 28-30].

Візуально таку 5-крокову модель схематично можна представити так, як ми бачимо на рис. 1.

Кожний етап вимагає від учасників володіння певними технічними навичками, а також вимагає від модератора володіння певними навичками е-модерації, а шкала інтерактивності (вертикальна) показує рівень та інтенсивність взаємодії між учасниками.

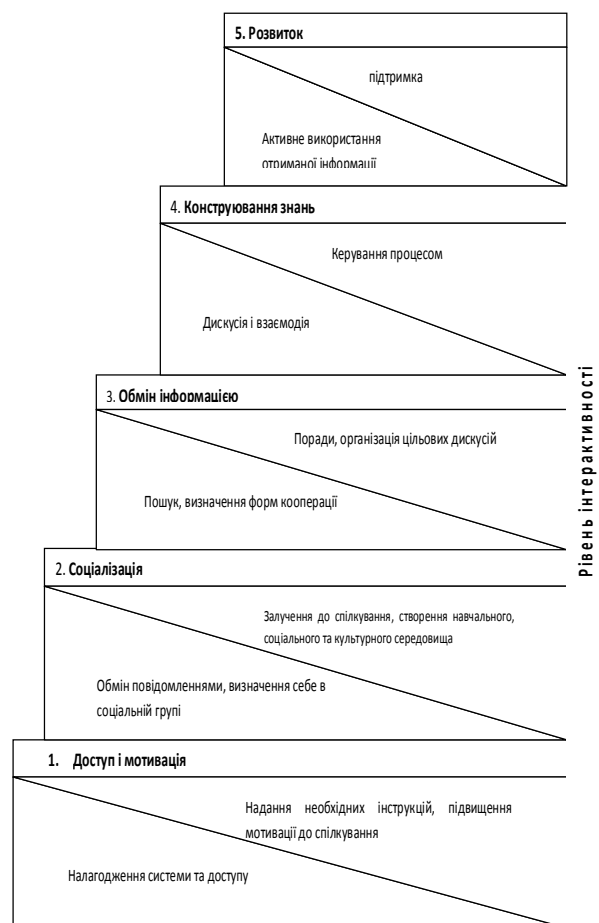

Рис 1. 5-крокова модель спілкування в системі ДН Дж.Семон

Один із корифеїв ДН в Україні, В. Кухаренко, вважає (і ми не можемо не погодитися), що організація спілкування – одне із головних завдань у організації дистанційного курсу [1, 266-276]. На його думку, спілкування у ДН може мати такі форми: спілкування із викладачем (тьютор не є єдиним і найавторитетнішим джерелом інформації, а лише керує пізнавальною діяльністю і допомагає кожному студенту знайти оптимальну пошукову траєкторію в інформаційному просторі); спілкування з колегами (робота в групах, участь у ситуаційних та ділових іграх значно збільшують мотивацію навчання); дискусійний форум (форма взаємодії, керована викладачем і побудована на різноманітні точки зору студентів щодо конкретної проблеми, вимагає від

викладача уміння керувати ходом дискусії); навчання у співпраці (формує мотивацію та підвищує інтерес до навчання, а можливість обговорювати навчальну інформацію та відстоювати точку зору є важливою умовою формування впевненості і засвоєння навчальної інформації); звітування та домашні завдання (студент повинен вміти викласти те, що він вивчив, дослідити існуючу власну систему знань, умінь, навичок та прослідкувати зміни і коригування, що в ній відбуваються).

Для проведення навчання тьютор може користуватися різними методами (як синхронними, так і асинхронними), а саме: читання та відповіді, дебати, конференція, сумісне читання, обговорення ідей, відкритий форум, ігри та моделювання, майстер-клас, гостевий лектор, чат, та різними засобами: електронна пошта, чат, відео-конференція, форум, дошка оголошень, засоби зв'язку (типу скайп, ICQ, QIP тощо), навіть соціальні мережі та ін.

Багато технологій, які колись вважалися інноваційними, зараз є невід'ємною умовою організації ДН, наприклад, веб-сайти, асинхронні конференції, потокове аудіо/відео, навіть синхронні засоби зв'язку, такі як віртуальна класна дошка для відеоконференцзв'язку. Весь цей інструментарій ДН можна, звичайно, знайти у віртуальних навчальних середовищах (ВНС) (англ. Virtual Learning Environments, VLE).

Узагальнюючи все вище сказане, виокремимо низку характеристик, які повинні бути властиві будь-якому виду дистанційного навчання, щоб його можна було розглядати як ефективним, а передусім при підготовці вчителя-філолога:

- дистанційне навчання припускає ретельніше та детальніше планування діяльності користувача, її організацію;

- чітку постановку завдань і цілей навчання;

- доставку необхідних навчальних матеріалів;

- ключове поняття освітніх програм дистанційного навчання –інтерактивність;

- курси дистанційного навчання повинні забезпечувати максимально можливу інтерактивність між користувачем і викладачем, зворотний зв'язок між користувачем і навчальним матеріалом, а також можливість групового навчання;

- досить важливо передбачати високоефективний зворотний зв'язок; щоб користувачі могли бути впевненими в правильності своїх дій, зворотний зв'язок повинен бути як оперативним, так і відстроченим у вигляді зовнішньої оцінки;

- найважливіший елемент будь-якого курсу – мотивація, для якої потрібно застосовувати різноманітні засоби та прийоми;

- структура курсу дистанційного навчання повинна бути модульною, щоб користувач мав можливість усвідомлювати своє просування від модуля до модуля, міг би вибирати будь-який модуль на свій розсуд або за порадою керівного педагога, залежно від рівня знань. Модулі великого обсягу помітно знижують мотивацію навчання;

- особливе значення при навчанні іноземним мовам має звуковий супровід, який може бути реалізований за допомогою мережних технологій, а також наявність відеоматеріалів.

Тож, сучасні інформаційні технології дають необмежені можливості для вирішення проблем дистанційного навчання, тому що можливе зберігання, обробка та доставка інформації на будь-яку відстань, будь-якого обсягу та змісту. За таких умов на перший план при організації системи дистанційного навчання виходить його методологічна та змістовна організація. Також зважають не тільки на відбір змісту для засвоєння, а й на структурну організацію навчального матеріалу [2].

Успішність дистанційного навчання також в значній мірі залежить від уміння викладача сприяти взаємодії студентів на різних рівнях, організувати спілкування в режимах студент-викладач, студент-студенти, заохотити їх до навчання, участі у проєктах тощо.

БІБЛОГРАФІЯ

1. Биков В. Ю. Технологія створення дистанційного курсу : навчальний посібник / В. Ю. Биков, В. М. Кухаренко, Н. Г. Сиротенко, О. В. Рибалко, Ю. М. Богачков. – К. : Мілленіум, 2008. – 324 с.

2. Фролов О. В. Дистанційне навчання іноземним мовам і його методичні принципи / О. В. Фролов, О. Я. Шкодова. – Електронний ресурс. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Menedzhment/2008_10/flarov.htm.

3. Шамхалова Н. А. ДН іноземній мові: психолого-педагогічні особливості / Н. А. Шамхалова, В. І. Тинний // Нові інформаційні технології навчання в навчальних закладах України. – Одеса, 2002. – № 9, ч. 1. – С. 98–103.

4. Яценко Г. Ю. Феномен комунікативності в системі ціннісних пріоритетів дистанційного навчання: фактори інтенсифікації / Г. Ю. Яценко. – Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 122 с.

5. Moore M. Learner autonomy: the second dimension of independent learning / M. G. Moore // Convergence. –1972. – V. 2. – P. 78–88.

6. Salmon G. E-moderating: the key to teaching and learning online / G. Salmon. – Routledge, 2004. – 242 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Чорна Олена Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач ЧНУ імені Б. Хмельницького.

Коло наукових інтересів: педагогіка вищої школи.

УДК 613.81

АБСТИНЕНЦІЯ – ЕЛЕМЕНТ ТВЕРЕЗОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ОСОБИСТОСТІ

Олена ШЕВЧУК (Рівне)

Постановка проблеми. На сьогоднішній день погіршення стану духовного та фізичного здоров'я українського народу пов'язане із сформованою стереотипною поведінкою наркологізованої особистості, яка є реальною загрозою для майбутнього нашої держави, її національної безпеки. Небезпечною є суцільна алкоголізація дітей та молоді, формування в них наркологізованої свідомості. Особливе занепокоєння викликає щорічне зростання кількості наркозалежних (45%). Згідно офіційних даних МОЗ України до 35% українських підлітків уперше пробують алкоголь до 11 років, 12% підлітків до 11 років уже встигли спробувати сигарету, 40% підлітків у віці від 14 до 18 років уже залучені до систематичного вживання алкоголю. За 1 рік помирають від хвороб, що викликані тютюнокурінням – 110 тис. українців, алкоголевживанням – 46 тис. українців, вживанням інших наркотиків – 10 тис. українців. Смертність чоловіків у віці 25–44 років майже в чотири рази перевищує смертність жінок аналогічного віку. На жаль, більшість фахівців у сфері профілактичної роботи щодо алкоголізму та наркоманії загалом не проповідують життя абстинентників, які ведуть тверезий спосіб життя (ТСЖ). Крім того, алкогольні суміші не відносять до ряду наркотиків чи наркотичних речовин. Також не став предметом педагогічних наукових досліджень психолого-педагогічний та соціально-психологічний аспект використання спеціальних методів щодо викорінення формування алкогольної залежності та введення в дію формування валеологічної свідомості абстинентної особистості. Наразі виникла необхідність дослідження та пошуку оптимального розв'язання низки вище означених проблем, що потребують негайного вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підіймав питання ведення ТСЖ і склав короткий історичний огляд українського протиалкогольного й протинікотинного руху Іван Раковський – український антрополог і зоолог, педагог, громадський діяч, голова товариства «Відродження» у Львові (1909–1949 рр.); вчив про тверезість Київський митрополит

Володимир Богоявленський (м. Москва, протиалкогольний з'їзд, 1912 р.), який пояснив через зміст Біблії сутність поняття «абстинент». Радянський і російський спортивний журналіст, пропагандист здорового способу життя (ЗСЖ), дослідник методик та систем оздоровлення організму Стів Шенкман висвітлював проблеми абстиненції як елементу ТСЖ людини (1987–2001 рр.). Пошуки шляхів формування ТСЖ в сім'ї та суспільстві здійснювали сучасні вчені: педагоги Ю. Вінтюк Ф. Калинчук, О. Маюров, соціологи О. Чернієнко, С. Іванов, медики В. Рижковський, Ф. Улов, Н. Форняк, психофізіолог Г. Шичко та інші. Популяризатором немедичного методу позбавлення від вживання алкоголю, нікотину через куріння є російський суспільний діяч, голова союзу боротьби за народну тверезість В. Жданов, який проводить інформаційно насичені лекції по містам СНГ. Разом з тим, викорінюється тлумачення поняття «абстинентний», яке мало згадується в освітянській роботі ЗНЗ та ВНЗ, отож, незабаром зникне й назва певної групи людей – абстинентників.

Формування цілей статті. Здійснити системний аналіз проблеми щодо добровільного ведення ТСЖ підлітками та молоддю, розбудови здорової, тверезої особистості через формування у студентів ВНЗ відповідних системних валеологічних знань, навичок, життєвої позиції, валеологічної свідомості абстинентної особистості.

Виклад основного матеріалу. Важливою умовою зміцнення, збереження, формування, відновлення, передачі (ЗЗВП) індивідуального здоров'я здоровим є ведення ЗСЖ та безпечного і ТСЖ – його необхідних складових.

Спосіб життя – звички вироблені роками; спосіб переживання життєвих ситуацій, а умови життя – діяльність людей у певному середовищі існування, в якому можна виділити екологічне становище, освітній ценз, психологічну ситуацію в міні та макросередовищі, побут та устрій свого житла, де людина має розумно використовувати власні резерви здоров'я [10, с. 139–145].